

Església parroquial de Sant Feliu de Terrassola

Santa Maria d'Oló

Ubicació

Comarca:	Moianès
Lloc/Adreça:	Sector nord-est del terme municipal
Emplaçament	Carretera de l'Estany (C-59), al km. 50,5 camí direcció oest 150 m.
Alçada:	744

Coordenades:

Latitud:	41.89462
Longitud:	2.10218
UTM Est (X):	425522
UTM Nord (Y):	4638466

Classificació

Número de fitxa	08258-199
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Segle	X-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Inexistent
Número inventari	Sí: IPA 17181
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Privada
Titular:	Bisbat de Vic
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dt., 10/03/2020 - 01:00

Descripció

Església romànica (del segle XI), emplaçada al capdamunt d'un turonet dominant i amb bones vistes. Té la particularitat que és de planta basilical però amb només dues naus i dos absis, cosa que la converteix en un exemple força rar, que a la Catalunya central té un altre paral·lel en Sant Ramon de Sobirana de Ferrans (Balsareny). No s'ha de confondre amb altres casos en què les dues naus són idèntiques. En aquest cas tot fa pensar que l'església havia de tenir tres naus seguint la planta basilical clàssica, però finalment es va quedar en dues. Per acabar-ho de complicar, l'església ha estat molt transformada al llarg del temps, sobretot al segle XVIII, quan se li va canviar l'orientació de manera que el presbiteri es situà al costat oposat, és a dir, a ponent. Així mateix, les restauracions de la dècada de 1970 han estat força intervencionistes i han comportat, entre d'altres coses, la reconstrucció dels dos absis en la seva posició inicial. Tot plegat fa que sovint costi destriar l'obra originària de les restauracions.

Així doncs, l'absis principal, parcialment reconstruït, és decorat amb arcuacions cegues i faixes llombardes. Entre faixes s'obren finestres de doble esqueixada rematades amb un doble arc de dovelles. Al seu costat l'absidiola, totalment refeta amb pedra d'una altra església, segueix un esquema similar però amb només una finestra a la part central. Al mur de sobre l'absis hi ha una finestra cruciforme corresponent ja a l'obra del s. XVIII.

Els murs perimetrals de l'església presenten un aparell ben ordenat i disposat en filades i a trenca-junt. El de migdia (actualment només visible des de l'interior de la rectoria) està decorat també amb arcuacions cegues, faixes llombardes i finestres de doble esqueixada, ara tapiades. A l'extrem sud hi ha el portal, que consta de dos arcs de mig punt fets amb dovelles i en degradació, amb una arquivolta entremig decorada amb cintes que s'entrellacen. Descansa sobre dues impostes (la de la dreta refeta). A ponent, el mur frontal té a la part superior una finestra geminada que va ser obrada en la restauració, mentre que al costat nord hi ha una finestra de doble esqueixada amb arc de mig punt. Al mur de tramuntana s'aixeca un massís campanar de torre que s'hi afegí a les darreries del s. XII o inicis del XIII. És llis i sense cap tipus de decoració; tan sols a la part alta té unes àmplies finestres rectangulars obertes als quatre vents. A ponent el conjunt va ser ampliat amb un cos que fa funcions de sagristia.

A l'interior del temple es pot comprovar que les dues naus no són iguals, sinó que la de migdia (la principal) és més ampla i més alta. A més, està coberta amb encavallades de fusta modernes que volen imitar les primitives. La nau secundària, en canvi, és coberta amb una volta de canó rudimentària. Les dues naus s'uneixen mitjançant tres arcades adovellades d'on sorgeixen arcs torals que reforcen la volta.

A l'absidiola hi ha una pica baptismal, recomposta l'any 1984 i de datació incerta, tal vegada del s. XIII. Al mur de migdia hi ha una imatge de la Mare de Déu que probablement procedeix d'algun dels retaules barrocs que hi havia i que no s'han conservat. I a la part de fora, a les estances del vestíbul, hi veiem dues talles en fusta de sant Antoni Abat i sant Isidre, probablement una mica més modernes. L'escultura en pedra de sant Feliu que reposa al mur de ponent és de finals de segle XX, feta per l'escultor de Santa Eulàlia de Riuprimer Josep Serra. També dins l'església, en el paviment es conserva la llosa de la tomba d'un rector enterrat el 1840.

Fora de l'església, al nord i amb una magnífica vista panoràmica al front, hi trobem les restes d'un antic comunidor. Estava connectat amb l'església per un pas protegit. El 1943 ja estava en ruïnes i el 1989 s'hi aixecà una ara amb una creu. La llosa sobre la qual reposa és del comunidor. Així mateix, sota el campanar hi ha indicis d'un possible túnel de sortida que conduïa cap a la riera (BELLPUIG, 1982: 1, 12).

Observacions:

Informació oral facilitada per Lurdes Garriga Comas

Història

El turó on s'assenta l'església és un lloc dominant i amb característiques defensives, de manera que és probable que hagi estat habitat des d'antic, tal com podrien testimoniar unes restes constructives aparegudes al subsòl del temple. El lloc apareix documentat primer com a Centas (any 927) i després el topònim queda fixat com a Terrassola ("Terracila", 1154). La denominació es refereix al mas Terraciola, pròxim a l'església i documentat el 1093 i 1249. L'església és documentada a partir de 927 com a Sant Feliu in Centas. El 1249 va rebre unes terres al voltant de l'església anomenades el clos. Molt aviat va ser parròquia d'un ampli sector al nord-est del terme del Castell d'Oló, que incloïa l'Estany. Dins d'aquest territori, una de les seves esglésies, la de Santa Maria de l'Estany, es transformà en canònica agustiniana vers el 1080. Tot seguit el sacerdot de l'església de Terrassola va donar al monestir de l'Estany l'església de Sant Feliu, i des d'aleshores el sacerdot, amb el títol de monjo, es considerava un més de la comunitat de l'Estany.

El temple romànic actual de Sant Feliu fou construït al final del s. XI i, tot i quedar inacabat per la falta de la tercera nau, fou consagrat el 1093, quedant unit a la canònica de l'Estany. Amb el temps, la comunitat de l'Estany va acumular un important patrimoni entre el Bages i l'Osona, i es convertí en el principal poder fàctic de la zona. El 1592 es van extingir les comunitats canòniques i el monestir va quedar secularitzat, però l'església de Sant Feliu no va obtenir la independència, sinó que continuà depenent de la canònica secular de l'Estany, que passà a ser regida per les Cinc Dignitats Reials; és a dir, cinc canonges de les diòcesis de Girona, Vic i Barcelona que actuaven com a senyors del monestir.

Tenim notícia sobre diversos retaules barrocs en aquesta església, que no s'han conservat. Al principi del segle XVII el retaule major estava dedicat, com és lògic, a sant Feliu i estava situat a l'absis (se'n conserva una foto: BELLPUIG, 1982: 47-48). Es va construir entorn dels anys 1638-41, i l'autor fou Josep Giol, membre d'una nissaga d'escultors de la vila de Centelles. El cost total va ser de 265 lliures, pagades en part amb llegats testamentaris. A la nau secundària hi havia un retaule dedicat a sant Joan Baptista i també a sant Joan Evangelista. De fet, en l'acta de consagració de l'església ja es diu que està construïda en honor de sant Feliu i de sant Joan, i molt possiblement ja des d'aleshores els dos altars principals reflectien la dualitat d'aquesta titularitat compartida. D'aquest retaule se'n coneix el contracte, del 1615, gràcies al qual sabem que el pintor i daurador fou el vigatà Joan Antic Claramunt, i també tot el detall del programa iconogràfic. És interessant com a testimoni de la devoció compartida entre els dos sants Joans, una particularitat que es constata en moltes manifestacions de la devoció popular però que és menys freqüent en el fet de compartir un mateix retaule. Finalment hi havia un retaule al capdavant de la nau secundària que estava dedicat a sant Sebastià. El pintor fou també Joan Antic, i els dos retaules van ser contractats en el mateix document. Sembla que l'origen de la devoció a sant Sebastià té relació amb episodis de pesta de mitjan segle XVI. A més, l'església tenia també altars i retaules del Roser i de sant Pere, aquests de situació imprecisa (GALOBART, 1996: 135-145). En aquesta època la parròquia es finançava mitjançant tres bacins o administracions: el Bací de les Ànimes, l'Almoina del Dilluns de Pasqua i el Bací de l'Obra. Aquesta tercera recollia diners per al manteniment de l'església. Els obrers o encarregats del manteniment de la parròquia eren dos, que s'elegien el dia 1 de maig i exercien el seu càrrec durant un any (FERRER i altres, 1991: 196). Aleshores l'església tenia també un benefici eclesiàstic fundat per Petro de Solerio i Raimunda Bach. El 1775 s'ordenà la separació de Sant Feliu de Terrassola respecte de l'Estany, si bé no es va fer efectiva fins que va morir el darrer canonge, el 1809. El traspàs encara s'endarrerí per la Guerra del Francès fins el 1816, i l'any següent fou confirmada pel rei. En aquesta època, entorn de 1787, l'església va patir una transformació substancial: la seva orientació es va capgirar i l'interior es reformà, l'absis principal quedà suprimit i s'hi va fer l'entrada, i també es construï la rectoria al costat de migdia, al lloc on s'hi havia d'haver aixecat la tercera nau.

Pel que fa a la rectoria, hi ha notícies que apunten que entorn de 1589 ja s'havia adossat a l'església una primera construcció amb funcions de rectoria. Després d'un incendi, va caldre aixecar la nova rectoria al segle XVIII. Aquesta constava de tres naus i era de dimensions força superiors a la rectoria anterior. En aquest moment la parròquia aconseguí també una batllia pròpia i autònoma de l'Estany, que va durar entre 1780 i 1851, quan s'integrà dins del municipi de Santa Maria d'Oló. Més endavant hi hagué encara una certa controvèrsia sobre si aquest territori havia de formar part del partit judicial de Manresa (com Oló) o de Vic (com era fins aleshores). I el 1930 l'Estany va voler recuperar una part del terme, enfront l'oposició de

l'Ajuntament de Santa Maria d'Oló. Aquests conflictes reflecteixen la situació de frontera d'aquest territori. Val a dir que la parròquia, formada pels diferents masos de la zona i aglutinada al voltant de l'església, va conservar ben vius un dinamisme i una identitat pròpia fins ben entrat el segle XX. El primer diumenge d'agost es celebrava la festa major.

Durant la Guerra Civil de 1936 l'església fou saquejada i es va cremar el retaule barroc obra de Josep Giol. L'aleshores rector, Silvestre Prat Torredelflor, fou assassinat pels anticlericals. L'any 1943 hi va entrar com a rector Josep Bellpuig, que s'hi va estar una quarantena d'anys. Ha deixat un treball inèdit en el qual recull algunes de les seves vivències a Sant Feliu i, entre d'altres aspectes, detalla les diverses obres i el procés de restauració que s'hi va fer. El 1950 es va arranjar el campanar. Anteriorment no tenia escala fixa, ja que estava concebut com a element defensiu, i tenia un soterrani que tal vegada havia fet funcions de presó. Mn. Bellpuig detalla alguns indicis d'un possible túnel d'escapada sota el campanar que conduïa cap a la riera. Més tard, entre 1974 i 1977, el conjunt va ser restaurat pel servei de catalogació i conservació de monuments de la Diputació de Barcelona. En aquesta obra es van aprofitar pedres de la capella romànica de Sant Martí de Puig-Ermengol, dins del mateix municipi, amb les quals es van reconstruir els absis i altres paraments interiors. El 1973 es van realitzar unes excavacions informals sota el paviment de l'església i es localitzà una cambra sepulcral subterrània o hipogeu a la nau principal, tal vegada del segle XVI. També van aparèixer restes constructives de difícil interpretació a la zona de l'absis, les quals podrien correspondre o alguna ocupació anterior o a una primitiva església preromànica. També en aquests anys (1970-1980) es van fer reformes a la façana principal de la rectoria, i l'any 1977 s'hi va adossar al darrere un nou cos rectangular. Per aquesta època el mossèn ja no hi vivia de manera regular i van fer-se càrrec de la rectoria com a ermitans Joan Raurell i Lurdes Garriga, els quals van impulsar múltiples reformes i arranjaments. El fossat i cementiri amb nínxols que hi havia a la part de l'absis fou suprimit i es construí un petit cementiri més a ponent. També es van reformar les restes de l'antic comunidor i es va fer l'arranjament general de l'entorn. Actualment l'església continua oberta al culte com a parròquia de Terrassola.

Bibliografia

BENET, Albert; JUNYENT, Francesc; MAZCUÑAN, Alexandre; BARRAL, Xavier (1984). "Sant Feliu de Terrassola", Catalunya Romànica, vol. XI "El Bages", Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, p. 396-399.

BELLPUIG, Josep (1982-2007). Escrits sobre Sant Feliu de Terrassola (treball inèdit).

FERRER, Llorenç; PLADEVALL, Antoni i altres (1991). "Oló als temps medievals", "Època moderna i contemporània", Oló, un poble, una història. Associació Castell d'Oló, Santa Maria d'Oló, p. 64, 71, 196-197.

FREIXA, Iluís (1978). Esglésies parroquials i capelles del municipi d'Oló. (amb aportacions de Mn. Antoni Pladevall, Josep Galobart i Jaume Sala).

GALOBART SOLER, Josep (1996). Els retaules barrocs de les esglésies del terme de Santa Maria d'Oló (1607-1781). Centre d'Estudis del Bages, Monogràfics, núm. 16, Manresa, p. 133-137.

OLAÑETA MOLINA, Juan Antonio (2014). "Iglesia de Sant Feliu de Terrassola", Enciclopedia del Románico en Barcelona (vol. II). Fundación Santa Maria La Real; Centro de Estudios del Románico, Palencia, p. 1074-1080.

PLADEVALL, Antoni (1978). "Sant Feliu de Terrassola", "El castell d'Oló", dins A. Pladevall i J. Vigué: El Monestir Romànic De Santa Maria De L'Estany, Artstudi Edicions, Barcelona, p. 92-93, 108-114.

PLADEVALL, Antoni (1980). "Capelles i Santuaris del bisbat de Vic. Sant Feliu de Terrassola", Full Diocesà, núm. 3611, Vic 29 de juny de 1980.

SITJES MOLINS, Xavier (1979). "Sant Feliu de Terrassola, església de doble nau", AUSA, vol. VIII, Vic 1975-1979, p. 146-148.

